

Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Me?unarodni, interdisciplinarni, dvojezi?ni, online ?asopis

Fra Filip Lastri? i dobri duh Bosne

Fra Marko Karamati?

U svijesti bosanskih franjevaca kroz sva protekla stolje?a njihova djelovanja Bosna je imala posebno mjesto. Duboko su je osje?ali kao svoju domovinu i svoj zavi?aj, nikada je nisu dovodili u pitanje niti je se odricali. ?uvali su je kao svoje zavi?ajno tlo, voljeli je kao zemlju svojih otaca. Za Bosnu su živjeli, voljeli je, a kad je trebalo, za nju i umirali. U suo?enju s mo?nim osmanskim Osvaja?em kobne 1463. imali su dvije mogu?nosti: napustiti je ili ostati u njoj kao u svojoj domovini, kao svoji na svome, pokušati izna?i modus vivendi u novome okruženju, te je sa?uvati za sebe i svoj katoli?ki puk. Bilo je, razumije se, i onih koji su mislili da treba bježati i nastaniti se u krajevima pod upravom krš?anskoga vladara, a na ostanak su gledali kao na izdaju, kolaboraciju s tu?inskom vlasti.

Franjevci su ipak odlu?ili ostati u zemljici Bosni i ishoditi uvjete za opstanak na svome. Odlu?ili su se za život u novome okruženju, iako su bili svjesni da u njegovu oblikovanju ne?e imati odlu?uju?u rije?. Za opstanak u Bosni uistinu je trebalo, osim ljubavi i privrženosti svojim ognjištima i svome zavi?aju, imati mnogo diplomatskoga umije?a, vještine u opho?enju s osmanskim vlastima, i na koncu, što je osobito važno, trebalo je imati mnogo hrabrosti.

Kao mladi pripravnici za Red išli su na školovanje u blještave europske metropole, gdje su mogli neposredno doživjeti i osjetiti slobodu i sjaj druk?ijega života. Me?utim, nisu tamo ostajali, jer su vjerovali da bi izgubili dio sebe ako bi napustili domovinu i svoj narod. Zato su se bespogovorno vra?ali u svoju Bosnu, vra?ali se s ciljem da služe svome siromašnome puku, u ?emu je i bio temeljni smisao njihova poziva i njihova franjevaštva: služiti onima iz kojih su ponikli. Ta ?injenica i danas izaziva udivljenje i to istraživa?i kulturne i duhovne povijesti Bosne i Hercegovine ne zaboravljaju istaknuti.

Sa studija na visokim školama vra?ali su se teološki i filozofski izaobraženi, intelektualno oboga?eni i sa iskustvima jednoga druk?ijeg svijeta. Sa sobom su donosili i nove knjige iz teologije, filozofije, povijesti, medicine. I sami su pisali knjige i, usprkos svim neda?ama, nosili ih talijanskim tiskarima i tamo ih objavljivali, a onda se s bisagama preko ramenâ punih knjiga vra?ali u domovinu i stavljali ih na raspolaganje svojoj franjeva?koj zajednici, ali i svome gotovo posve nepismenome narodu, duboko vjeruju?i u snagu pisane rije?i.

U takvome je ozra?ju rastao i duhovno se oblikovao fra Filip Lastri? (1700 – 1783), jedan od najistaknutijih u cijeloj plejadi franjevaca ?etiristoljetnog razdoblja osmanske vladavine. Rodio se u O?eviji kod Vareša 1700. Osnovnu naobrazbu stekao je u Kraljevoj Sutjesci, filozofiju i teologiju studirao u Italiji. Obavljao je službu profesora filozofije, u?itelja novaka, provincijala Bosne Srebrene, pisao je filozofske i teološke rasprave, a autor je i više knjiga propovijedi kao i prvog

historiografskog djela na tlu BiH. Umro je u Kraljevoj Sutjesci 1783. Fra Lastri? je svoj životni put započeo u trenutku kada je Bosna ostala s vrlo malim brojem katolika, njih oko 25.000, a ra?una se da ih je oko stotinu tisu?a iselilo, uglavnom u Prekosavlje, kao posljedica austrijsko-turskog rata (1683 – 1699). U tako opustošenoj Bosni ostalo je manje od trideset franjevaca i samo tri samostana (Kraljeva Sutjeska, Fojnica, Kreševo), dok su svi ostali porušeni ili spaljeni.

Fra Lastri? se, o?igledno, zbog potreba franjeva?ke zajednice i katolika u Bosni ve? kao student pokazao spremnim na odricanje od mogu?eg osobnog promaknu?a, kao što je, primjerice, profesorska služba na nekom u?ilištu u inozemstvu, za što je kao darovit i marljiv student imao dobre preduvjete.

Život u porobljenoj Bosni, koju on katkada naziva jednostavno Bosna Srebrena, bio je za katolike uistinu težak i pun neizvjesnosti, a u pojedinim razdobljima dramati?no je kulminirao u progonima i nepravdama. Fra Lastri? je bilježio takve dramati?ne doga?aje do kojih je dolazilo u momentima bezvlaš?a, kada se palilo i ubijalo, kada nitko nije bio siguran za svoj život, kada su se me?usobno ubijali i pripadnici povlaštene konfesije. On je bio duhovno snažna osoba s naglašenim intelektualnim i moralnim autoritetom te je uživao velik ugled me?u franjevcima u BiH. Tu tvrdnju potkrepljuje i ?injenica da su se franjevci redovito s njim savjetovali o svim važnijim pitanjima, prije nego što su donosili za zajednicu zna?ajne odluke.

Fra Lastri? je inzistirao na tome da je matica i središte provincije Bosne Srebrene zapravo u Bosni, od koje su se vremenom odvajale i nastajale druge provincije, kao njezine k?eri.

Kada je 1757. Bosna Srebrena dokinuta i degradirana na niži stupanj u okviru tradicionalne teritorijalne podjele u Redu, to je povrijedilo ponos bosanskih franjevaca, zbog ?ega su odlučili pisanim putem obratiti se u Rim i tražiti ispravljanje u?injene nepravde. Ali nisu se zadovoljili samo time, nego su, uz to, poslali i fra Filipa Lastri?a s ciljem da se on svojim umije?em i autoritetom izbori za povratak oduzetih prava i ?asti prastare Provincije, što je on i u?inio a to je potvr?eno posebnim papinim dekretom 1758. godine.

Ta doga?anja vezana za status franjevaca u Bosni i Hercegovini, nakon podjele, utjecala su na odluku Filipa Lastri?a da napiše djelo o povijesti Bosne. Pregled starina (Epitome velustatum Bosnensis Provinciae) na latinskom jeziku, koje je tiskano u Italiji (tre?e dopunjeno izdanje izašlo u Anconi 1776.)

Kada pak u Pregledu starina govori “o svjetovnoj i gra?anskoj Bosni”, on iznosi i dodatni motiv za pisanje toga svog djela: da ono bude poticaj budućim naraštajima da istražuju svoju prošlost i da njeguju historiografsku znanost.

Tim svojim djelom Fra Lastri? je na osobit na?in izrazio svoju privrženost Bosni, kao svojoj domovini, i franjeva?koj provinciji Bosni Srebrenoj u ?iju je obranu uložio mnogo truda i za ?iju se ?ast bio spreman do kraja žrtvovati i ako treba, kako je rekao, “s njom iš?eznuti u pepelu.” Nastanak djela, dakle, potaknut je obranom provincije Bosne Srebrene. Njezinu je povijest napisao na latinskom jeziku i u?inio je pristupa?nom i onim zainteresiranim ?itateljima daleko izvan Bosne.

Fra Filip Lastri? je bio jedna od najzna?ajnijih li?nosti u kulturnoj baštini Bosne i Hercegovine, bio je i ostao veliki privrženik svoje Bosne i svoga naroda, komu je misao o Bosanskom kraljevstvu uvijek oživljavala nadu u slobodu i samostalnost. Takav je bio fra Filip Lastri? – ?ovjek Bosne, njezin dobri duh!

© 2007 *Fra Marko Karamati?*

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.